

ցել է երկրի ներքը, և այժմ սպասում է պետութեան մայրաքաղաքին:

Այս սարսափելի փորձութեան դէմ առնելու միջոցների մասին, զանազան կարծիքներ են երևան գալիս խորհրդակցութեան մէջ: Ոմանք, որոնց մէջ և գերագոյն հրամանատար Կորնելովը, առաջարկում են երկաթեայ գիծից ալիս ասաջ բերել զօրքի շարքերում, կառավարութեան լիազօրութիւն տալ երկրի մէջ կարգ և կարգապահութիւն մտցնելու: Ուրիշները առաջարկում են ստեղծել այնպիսի կառավարութիւն, որ արտայայտիչը լինի երկրի բոլոր տարրերի ու խաւերի, թէ աշխատաւորական և թէ բուրժուական խաւերը ձայն ունենան այնտեղ:

Կան, որ առաջարկում են պատերազմը առաջ տանել մինչև յաղթական վախճան և ապառովել Ռուսական պետութիւնը:

Բոլոր հոռետորների և ճառարտների խօսքերից երևում է, որ անհրաժեշտ է վերջապէս վերջ տալ ներկայ անարխիային, ներքին դատակարգային կոռւսներին և մտահոգուել հայրենիքի փրկութեամբ: Վստել ամբողջ երկրում հայրենասիրութեան ոգին, կարգապահութիւն և խիստ պիսիւրային մտցնել բանակի մէջ:

Թէ ինչ վեհական որոշումներ կտայ Մոսկուայի խորհրդակցութիւնը—մենք չըզիտենք. բայց կարելի է յոյս տածել, որ գտնուում ենք փրկութեան ճանապարհի վրայ:

Ալ. Մանուկեան

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՅԵՂԱԹՐՋՈՒՄԸ

ԵՒ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐԸ

Մոսկուայի խորհրդակցութեան բացումը իր վրայ է հրաւիրել ոչ միայն Ռուսիոյ, այլ և բոլոր աշխարհի դիւանագիտական և հասարակական շրջանակներու ուշադրութիւնը:

Այդ խորհրդակցութեանը բացումին, կառավարութիւնը յանձին վարչապետ ու պատերազմական և ծովային նախարար կերենսկիի, շատ նշանակալից կերպով և պատմականօրէն ըրաւ իր յայտարարութիւնը:

Նոր շրջան մըն է, որ կը բացուի ռուսական յեղափոխութեան համար, կամ, ինչպէս ըսաւ Միլիւկով, յեղափոխութիւնը այլ ևս կը գաղաթի:

Յեղափոխութիւնը, իսկապէս տեղի ունեցած է. իսկ այեղափոխութիւնը՝ շարունակելու նշանաբանը, որ վերջի ամիսներուն շատ կրկնուեցաւ առաւելապէս պոլշիներէ կոչուած սոցիալ-դեմոկրատական ծայրայեղ թիւին կողմէ, կերակր թէ այլ ևս վերջնականապէս սնանկ-ութեան մասնուած է:

Իրականին մէջ թնշ բան էր այդ յեղափոխութիւնը շարունակելու առաջադրութիւնը, եթէ ոչ՝ քաղաքական յեղաշրջումը շարունակել տնտեսական ընկերային գետնի վրայ: Սակայն Ռուսիան այն երկիրն էր ճշմարտապէս, ուրկէ կարելի էր սկսել, կարելի էր ազդանշանը տալ Աշխարհի Ընկերային Շէնքին յեղաշրջման: Անմիջապէս կարելի է պատասխանել—նշ:

Ուշադրութեամբ հետևինք հարցին:

Ընկերային յեղաշրջումը համաշխարհային նշանակութիւն ունի. ընկերական կեանքը, հասարակաբար, ինչպէս կըսեն, չի աւարելի մէկ երկրէն միւսը, ոչ ալ տնտեսական պայմանները տարբեր հիմքեր և երևոյթներ կը պարզեն մէկ կամ միւս երկրին մէջ:

Ճիշտ է որ էականին մէջ միջազգային եղող այդ յեղափոխութիւնը, իր սկիզբը, բունկումը պիտի առնէ, երբ օրը հասնի, որոշ երկրի մը մէջ: Անհկայ պիտի ըլլայ գործը «Միջազգային» հակայ կազմակերպութեան մը, որու համար ազգերը և պետութիւնները իրենց մէջ պատնէշներ չունին, սակայն այդ գործը պիտի սկսուի նոյն այդ Միջազգային խողովակէն, որոշ երկրի մը, որոշ պետութեան մը ծոցին մէջ, որ ամենէն աւելի պատրաստուած, հասունացած է և պայթելու մօտ, այդ մեծ դարասկիզբին հիմքը դնելու համար:

Այդպէս եղաւ Ֆրանսական յեղափոխութիւնը: Եւրոպայի ազատագրութեան համար հարկաւոր եղող արիւնը թափեց Ֆրանսան, սակայն շատ դիւրաւ և գրեթէ անզգալի կերպով, այնտեղ դարբնուած սկզբունքները դիւրահաղորդ կերպով սեփականութիւնը դարձան եւրոպական ժողովուրդներուն:

Այն ինչ որ տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի մէջ 16-րդ դարու լրումին, Եւրոպայի և ոչ մէկ ուրիշ ժողովուրդի մէջ կարելի էր երևան բերել և եթէ կարելի ալ ըլլար շարժումը համաշխարհային դարձնելու, սկզբունքները համեմատականաբանելու յարմարութիւն, զօրութիւն, քաղաքական-աշխարհագրական-պատմական և ընկերական դիրք ոչ մէկ ուրիշ երկիր չունէր:

Ուրեմն Ֆրանսական յեղափոխութիւնը, քաղաքական-ընկերային այդ մեծ դարապուրծը, լաւ ընտրուած, մտածուած և գործադրուած հաշուի և հարուածի արդիւնք էր:

Արդ, ժողովուրդները, հինգ քառորդ դար է, որ այդ յեղափոխութեան շնորհիւ ձեռք բերած են քաղաքական ազատութիւն—հաւասարութիւնը: Հինգ քառորդ դար է, որ շնորհիւ այդ ազատութեան, ազատ մրցութեան, հարտարարութեան և վաճառականութեան զարգացումը հասնելով իր բարդ յառաջդիմութեան, սկսած է հասունացնել ընկերային նոր տեսակի իրաւունքներու խանգարումը՝ տնկալի մարդկանց կամեցողութենէն և գիտականօրէն գրեթէ ընդշմարուած իր հաւանական լուծումը:

Ընկերային յեղաշրջումը, սոցիալական յեղափոխութիւնը (ինչպէս վերջին ամիսներու պզտիկ անխիստութիւնը կը սիրէր նշեցնել), ուրիշ բան չէ, եթէ քչ բացարձակ յեղաշրջումը ներկայիս մեր ապրած ընկերային փոխ-յարաբերութիւններուն՝ իր բովանդակ առումով. քչ կերպին բոլոր այժմեան կապերուն հակացողութիւններուն յեղաշրջումը՝ նորի մը կազմակերպութիւնը և կեանքի մէջ շրջաբերութեան դրուիլը: Այդ հասկացողութիւններուն մէջ ամենասուր և ամենակենսոսկ կէտը ըլլալով տնտեսական հարցը, այդ յեղաշրջման ամենակենսական և ժողովրդականացած վարկածը՝ ընկերվարութիւնը՝ կը ծանրանայ հարտարարութեան, արդիւնաբերութեան, դրամագլխի և աշխատող բազուկների վրայ:

Ի՞նչ նպատակը չէ այստեղ պարզել ոչ բուն զործակցութեան և ազատ գործակցութեան ընկերային սխառեցները և ոչ ալ ընկերվարութեան վարդապետութիւնը:

Ես անդրադարձայ հարեանցի կերպով ոչ թէ նոր բան մը ըսելու կամ ըսուած բան մը բացատրելու համար, այլ պարզապէս վայրկեան մը անդրադառնալու այն յեղաշրջման էութեան, որու իրականացումը Եւրոպայի մէջ՝ այժմ և Ռուսիայէն սկսելով՝ շատ բնական գտնողներ կային և կան:

Արդ, ինչպէս որ ըսի, ընկերային շէնքը իր էութեան և սկզբունքներուն մէջ համամարդկային է և շտաբներ թաղաքակիրթ աշխարհի մէկ ժողովուրդէն միւսը: Ընկերային յեղափոխութեան, այսինքն այդ շէնքի հիմնայտաակ փուլզման և նորի մը կառուցման գործը ուրեմն համամարդկային է:

Ֆրանսական յեղափոխութեան մասին ակնարկած առաջը, ըսի թէ ԺԸ. դարու լրումին, յեղափոխութեան հարուած մը,

իր տառապանաց վարձահատումը չստանալու Մօտակայ յաղթանակը մենք կարգում ենք բոլոր այն մարտիկների աչքերում, որոնք զալիս խտացնում են մեր շարքերը:

«Այս հսկայական պայքարին մասնակից և տկանատես ժողովուրդները լաւ գիտեն, որ զաշնակիցների դատը արդարութեան դատն է: Ամերիկայի միջամտութիւնը ոչ միայն մեր անկախութեան, այլ և բոլոր ազգերի անկախութեան երաշխիքն է:

«Համերաշխութեան և ազատութեան հաւատքով բարձրացնենք մեր հոգիները, կատարուող զէպքերի վսեմութեան ներդաշնակները նրանց:

«Հաւատացող լինենք մեր էջմարտութեան և քաջասրտութեան: Հաւատացող լինենք նաև այն բանին, որ մենք հաստատամտօրէն պիտի մարտնչենք ոչ թէ մահուան առաջնորդող ամօթալի խաղաղութիւն ձեռք բերելու համար, այլ մի խաղաղութիւն, որ հիմնուած լինի արդարութեան սկզբունքների վրայ:

Ո՛Վ Է ՊԱՏՃԱՌԸ ՆԵՐԿԱՅ

ՀԱՄԱԾԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ

(Թիւրք մամուլից)

Բազու հրատարակուող «Սովդաթ» թուրք շաբաթաթերթի № 220-ին մէջ կը կարդանք վերոգրեալ խորագրով յօդուածը:

«Վերջերս, Անգլիայի զեսպան Շորն Գիլքոյնի՝ մայրաքաղաքի թերթերու թղթակիցներուն հետ ունեցած զրուցաւարութեան մը միջոցին այսպէս ըսած է.—

«Ներկայ համերոպական պատերազմին թափուող անմեղ արիւններու, շէն ու հարուստ երկիրներու մոխրակոյտի վերածուելուն բուն պատճառն ու պատասխանատուն Գերմանիան է: Ապագայ հաշուեյարդարութեան ժամանակ Գերմանիայի վզին կը ծանրանայ պատասխանատուութեան հսկայ բեռը:

«Գերմանիոյ այսպէս պատերազմիկ և ռազմատենչ պիտութիւն մը դառնալուն պատճառը հանգուցեալ Գիլքոյնին է եղած, այն ռազմագէտ մարդը, որ իւր պետութեան յառաջագիժութիւնը, տնտեսա-կուլտուրական զարգացումը միմիայն նկատած է հրանօթներու և զինուորական ուժի շատութեան մէջ, նա էր, որ պատրաստեց այդ ուղղութեամբ Գերմանիային և հասցուց այս օրուան:

«Վերջին երկու տասնեակ տարիներու պատմութեան եթէ նայենք՝ կը տեսնենք, որ գերմանները ոչ թէ օրերով, այլ մամերով և թերեւ ըրպէնքով կը պատրաստուէին ներկայ աշխարհաքանդ պատերազմին, օրէջօր հնարելով և շինելով նոր և կատարելագործուած ձևի ռազմանիւթեր:

«Ի տես Գերմանիոյ այսպիսի տենդագին պատրաստութեան, եւրոպական միւս պետութիւններն էլ իրենց հերթին կաշխատէին մարդկութիւնը բնաջնջող և երկիրը քարուքանդ անող այլազան տիպի հրանօթների պատրաստել՝ գերմանական անխուսափելի պատերազմին դիմագրելու համար:

«1913 թուականին Գերմանիան երկրի խոշոր կապիտալիստներէն—իբրև եկամտային հարկ—գանձած 500 միլիոնի չափ խոշոր գումարը ծախսած է պատերազմին անհրաժեշտ նիւթերու համար: Ժիշտ այդ թուականին էր, որ Ֆրանսացի դիւանագէտ մը ըսաւ ինձի, թէ՝ «Գերմանիան որ այսքան հսկայական ծախսեր ընելով բանակները կըստուարացնէ, երկու տարին չըրացած սա (Գերմանիան) Եւրոպան արեան ծովի մը պիտի վերածէ»: և

ահա նոյն դիւանագէտի գուշակութիւնը իրականացած է և այսօր արարա-աշխարհը կը լողայ արեան մէջ:

«Վերջին ժամանակներս, գերմանացիները ծոգու վրայ առաջնութիւն ձեռք բերելու ցաւովը տարուած՝ խոշոր նաւեր պատրաստելու սկսած էին, այդպիսով իրենց նպատակն էր թէ ծոգուն և թէ ցամաքին տիրապետութիւնը: Մինչդեռ եւրոպական տէրութիւններէն Անգլիան, Ֆրանսան և Ռուսաստանը քսան տարի է, որ կաշխատէին պակսեցնել պատերազմին պատկանող իրենց ծախսերը: Նոյնիսկ ինչդիրը այս եզրակացութեանը եկած էր, որ այլևս պատերազմներ չպիտի տեղի ունենային, այլ պետութեանց միջև ըլլալիւ անհամաձայնութիւնները պիտի հարթուէին Լազէյի մէջ կայանալիւ ներկայացուցչական ժողովին մէջ: Օակայն այս բանը Գերմանիային զուր չեկաւ և ստեղծեց այսօրուան մեծ պատերազմը:

«Ուրեմն,—ըսած է Շորնը,—բոլորովին յայտնի իրողութիւն մըն է, որ միակ պատճառը այս պատերազմին՝ Գերմանիան է: Ոմանք կատարկեն, թէ Անգլիան եւ մեղսակից է այս կատաւարոփին: Այդպիսիներուն մէջ խորհուրդ կուտայինք, որ ուշագրութեամբ կարդային մեր հրատարակած «Կապոյտ Գիրք»ը, որուն մէջ մա՛րամասնօրէն գրուած է այդ մասին:

Խօսակցութեան վերջանալուն՝ Շորնը ըսած է.—

«Եւրոպայում, ապագայի հանգիստ և խաղաղ ապրելու վոգները անհրաժեշտօրէն պէտք է այս պատերազմը շարունակեն—թէկուր ինչ գնով էլ լինի—մինչև որ Գերմանիան պարտաւորուի հաշտութեան ձեռք կարկառել և առաջարկել հաշտութեան պայմանները, մինչև որ ուժաւոր լինելով՝ միանգամ ընդ միշտ անոր հեղեմոնիան վերանայ Եւրոպայի գլխուն վրայէն:

Թարգմ. Գ. Մանասեան

Գ ա լ ա ռ

ՄԵՐ ՑԸԻԵՐԻՑ

Ջաքաթայի շրջանը անտէր ու անտիրական է: ամեն ոք իրեն մեծաւոր, իշխանաւոր, հրամայող է համարում, իսկ լսող, հրամանները կատարող չկայ մէջտեղը:

Մարդուս կեանքը մի մագից է կախուած,—նա չը գիտէ վաղը ինքը սղջ-առողջ պիտի մնայ իր ընտանեօք թէ ոչ: Իր ունեցած-չունեցածի տէրը պիտի մնայ թէ ոչ:

Կատարեալ անարխիա է տիրում մանաւանդ շրջանիս համարեա բոլոր գիւղերում: օրը ցերեկով քաշում տանում են մարդակերպ գաղանները գիւղացոյ մալը, տաւարը, առձեռն զրամը, սպանո՛ւ մանկթօրէն, շատ անգամ անյայտացնում ա՛նշնացած դիակներն անգամ, որոնց հետքը Աստուած միայն կարող է գտնել...

Ամենակարե միջոցում բազմաթիւ ոճրագործութիւններ և խժղութիւններ կատարուեցին մեր շրջանում և, ինչպէս ասացի, ոչ մէկի հետքը երեան չեկաւ:

Այստեղ-այնտեղ, աւազակները սպանում, կողոպտում են ճամբորդներին և չքում իրենց ազահով որջերում: մի քանի օրուայ մէջ մի քանի վրացի սպանուեցին, նրանց ձիերը, ոչխարները քչեցին տարան:

Եւ այս ամենի առաջն առնող չկայ, որովհետեւ երկիրը յանձնուել է անվստահելի անձանց: Ժողովուրդի մէջ գործում են մութ ոյժերը:

Այդ մութ անձնաւորութիւնները գործում են քաղաքակրթական, գրգռում են ֆանատիկ, խորը տգիտութեան մէջ խոր-խափող, բայց լաւ գիտութեամբ միասնականներին:

Նրանք, այդ մութ ոյժերը, ժողովուրդը գրգռում են շրջա-նիս պարենաւորման գլուխն անցած անձանց դէմ. կամենում են քարուքանդ անել տալ ամբարները ժամանակն է այս անար-խիայի արմատը կտրել, ոչնչացնել սաղմի մէջ. ժամանակն է ուշադրութիւն դարձնել նաև մեր շրջանի խաղաղ տարրերի բազ-մաթիւ բողոքներին... Չէ որ բանը բանից անցնելուց յետոյ՝ ուշ կը լինեն ամենախիստ միջոցներն անգամ:

Զաքարթաւա

Հմ. Դիմաքսեան

ՍՈՒԼՏԱ

Զաւախքի գիւղացիները շուտով աւարտում են խոտահարքը, դաշտավայրի գիւղացիները սկսեցին վարեքաղը. թէ հացը և թէ խոտը այս տարի լաւ է: Զաւախքին շատ կարիք է զգում հըն-ձուորների և գերանդուի. շատ գիւղերում տասնեակ ընտանիքներ մի հատ աշխատաւոր ձեռք չունեն դաշտային աշխատանքները տոաջ տանելու: Կոմիտի են փոքրահասակ պատանիների ջան-քերը, որոնք խումբ խումբ գնում են հանդ հունձ անելու. դուրս է եկել շատ գիւղերում և հայ օրիորդը, կինը հնձուոր է դառնել դաշտում և փայլեցնում է աջ ու ձախ իւր գերանդին:

Մեր մամուլում շատ անգամ է գրուել ու բողոքուել Զա-ւախքի բազմաթիւ գիւղերի ազգային դպրոցներից զուրկ լինե-լու մասին, բայց միշտ օրս ոչ հոգևոր իշխանութեան և ոչ էլ հայ կազմակերպութիւնների կողմից լսուել է մեր ձայնը. միակ է. Հ. Բ. Ընկերութիւնն է, որ ունի մեր գաւառում 5—6 դպրոց-ներ, որ հարկւր հազար ազգաբնակչութեան հանդէպ շատ փոք-րաթիւ է և սակաւարդիւնք: Մինչև երբ պէտք է Զաւախքը աշ-քաթող լինի մեր ազգայինների կողմից: Զաւախքի հայ գիւղերը խարխափում են տգիտութեան օրօրոցի մէջ: Այսպէս մինչև երբ: Արսէն քահ. Բլրցեան

ՎԵՐԵԴԵՐՉ ՏԻՓԸ

(Typhus recurrens)

Ներքին մի բնագոյումով ամեն մի շնչաւոր արարած, բա-նաւոր թէ անբան, պաշտպանւում է իւր թշնամիներից այս կամ այն միջոցներով:

Պաշտպանութիւնը լինում է անհատօրէն և մասսայօրէն, նայած վտանգի չափին ու թշնամու ուժին: Անբանի պաշտպա-նութեան միակ զէ՛քը բնութեան տուածն է, իսկ այսպէս ասած բանաւորը, այսինքն մարդը ամեն անգամ աշխատում է գործադ-րել այնպիսի զէնք կամ միջոց, որպիսին անհրաժեշտ է ոչնչա-ցնելու թշնամուն, կամ նրա հարուածները չէզոքացնելու:

Մարդն էլ, անասունն էլ ունին տեսանելի թշնամիներից զատ, նաև անտեսանելի թշնամիներ: Միայն անասունը չի կրո-ւում անտեսանելի թշնամու դէմ, որովհետև չի ճանաչում նրան, իսկ մարդը իւր նմաններին ոչնչացնելու համար զանազան նաւա-նեք որոնելու հետ միասին, մասնում է նաև միջոցներ անտե-սանելի թշնամիների դէմ:

Անտեսանելի թշնամի ասելով, անկասկած, ընթերցողը սա-տանայ չի կարծի, այլ այն բազմատեսակ անթիւ միկրոբները, որոնք մեր մարմնի մէջ մտնելով այս կամ այն հիւանդութիւնն են առաջացնում:

Հիւանդութիւնների և նրանց բուժելու համար թողնենք բժշկներին մտածելու, իսկ մե՛ք ծանօթանանք այն միջոցների հետ, որոնք անհրաժեշտ են մեզ արգելք լինելու՝ անտեսանելի թշնամիների մեր մարմնի մէջ մտնելուն:

Անտեսանելի թշնամիները վաղուց գոյութիւն ունեն, բայց մարդը չէր ճանաչում նրանց և իւր առողջութեան թշնամի էր կարծում միայն ցուրտը ու նրանից միայն աշխատում պաշտ-պանուել, իսկ պաշտպանուելու համար տաք շորերի մէջ փա-թաթւում և տանը նստում:

Մարդկային միտքը աւելի լայն բացեց իւր աչքերը ներկայ պատերազմի ընթացքին, երբ ցուրտից ու խոնաւութիւնից զատ, անքնութիւնը, սննդի պակասութիւնը և ներաւային յոգնածու-թիւնը զրկեցին մարդկային սրգանիզմը կենսատու նիւթերից և կոռուելու ընդունակութիւնից, ազատ ասպարէզ բանալով միլիո-նաւոր բացիլների գործունէութեան:

Վերադարձ տիֆի և բժաւոր տիֆի (տես «Համաբաւարք» № 50) մէջ կայ մի նմանութիւն, որ վարակման եղանակի մէջ է կայանում. երկու դէպքում էլ գրեթէ բացառապէս միակ փո-խանցիկը ոչին է:

Այս երկու հիւանդութիւնն էլ առանձնապէս սիրում են շքաւորներին, մասնաւորապէս կեղտոտութիւնը:

Կայ մի մեծ զանազանութիւն այս երկու հիւանդութիւն-ների միջև. այդ այն է, որ վերադարձ տիֆը բժաւորի նման ամբողջ երկու շաբաթ չի ծանրանում հիւանդի վրայ, կամ աղի-քային տիֆի պէս սիստեմատիկ կերպով քայքայում հիւանդին, այլ մի քանի օր միայն և թէպէտ նորից նա վերադառնում է հարուածելու իւր զոհին, բայց առաջին, որ այդ ժամանակուայ ընթացքում հիւանդը որոշ չափով ոյժ է ձեռք բերում հիւանդու-թեանը հանդուրժելու և երկրորդ՝ հիւանդութեան բացիլները հակաթոյն են պատրաստում մարմնի մէջ, այդ նոյն հիւանդու-թեան թոյնի դէմ: Այսպէս ասած իմմունիտէտ են կազմում: Մո-տաւորապէս այնպէս, ինչպէս որևէ մի պատուաստ, որոշ հիւան-դութեան թոյնի դէմ: Երևի այս է պատճառը, որ քանի գնում, այնքան աւելի նուազում են թէ կրկնուած հիւանդութեան օրերը և թէ հիւանդութեան ոյժը:

Այսպէս, օրինակ, վերադարձ տիֆի կրկնութիւնները, որ մեզ մօտ լինում են ամենաշատը վեց անգամ, ա. անգամ տևում է միջին թուով մօտ 6 օր, բ. անգամ—4 և կէս օր, գ. անգամ—3 օր, դ. անգամ—2 օր, ե. անգամ—1 և կէս օր, իսկ առանց տաքութեան օրերը, երբ հիւանդը գրեթէ առողջ է—ա. անգամ մօտաւորապէս 7 օր, բ. անգամ—8 օր, գ. անգամ 9 օր, դ. ան-գամ—10 օր, ե. անգամ—12 օր:

Բժաւոր տիֆի բացիլը մինչև այսօր տակաւին չի գտնուել, իսկ վերադարձ տիֆի մանրէներ 1868 թուից յայտնի է մեզ՝ շը-նորհիւ Օբէրմայերի, որի անունով էլ այս զգուելի միկրոբը կոչւում է:

Վերադարձ տիֆի բացիլը միայն Օբէրմայերինը չէ. կայ զրանց մի քանի տեսակները, որ տարբեր գիտնականներ են զը-տել և բացի ոչինից, ուրիշ միջատների միջոցով էլ են տարածւում. դա մեզ այնքան հետաքրքրական չէ, որովհետև այդ հիւանդու-թիւնները տաք երկրներում միայն գոյութիւն ունեն և կրկնւում են մօտ 9 անգամ, սակայն աւելի կարճ տևողութեամբ: Մի ծա-նօթ բժիշկ (Стаценко) պատմեց, որ հարաւային Պարսկաստա-տում նա տեսել է վերադարձ տիֆ (возвратный тиф) իւր կրկ-նութիւններով և տևողութեամբ շատ նման տեսգին: Իսկապէս նա տեսնդի շատ նման էլ է իւր կոռուելու տեսակով—յարձակւում է, հարուածում, ապա թագնւում, դարանածուտ լինում, նորից

յարձակուելու դիտարկութեամբ Ըստ Մեջնիկովի՝ սպիրտի անբերին (տիֆային մանրէ) լէյկոցիտներն են կլանում, բայց հատուկ կէնս նրանց կարող են մնալ փայծաղի և ոսկրային ուղեղի մէջ:

Կասկածից զուրա է, որ հիւանդութեան թոյնը հիւանդի արեան մէջն է և այդ թոյնը չի մտնում օդի միջոցով, այլ հիւանդից անմիջապէս, կամ նրան կծած ոչլի միջոցով: Սպիրտի խէտներին (մանրէներ) կարող են տարածել նոյնպէս և տնային ու դաշտային մկները (իրենց վրայի ոչլիներով):

Մարդ վարակում է վարակուած ոչլի թոյնը իւր վրայ պատուածներով կամ արորեքով ոչլին կծելու ժամանակ: Ոչլից նրա ձագերին է անցնում սպիրտի տիֆային թոյնը: Այս թոյնը, ինչպէս և բժաւոր տիֆի ժամանակ, անմիջապէս պատրաստ չէ վարակման համար, այլ 10—12 օրից յետոյ: Իսկ կծելուց 2 օր յետոյ սպիրտի տիֆային թոյնը թէ անյայտանում են ոչլի մարմնից—այսպէս են պնդում գիտնականները:

Վերադարձ տիֆից պաշտպանուելը շատ հեշտ կը լինէր, եթէ մենք ունենայինք կարգին հիմունքների վրայ դրուած հիւանդանոցներ, ուր լինէին իրարից որոշ տարածութեամբ հեռու մանկակներ: Հիւանդը ընդունելուց առաջ պէտք է խուզել կամ ածիլել դուխը, լողացնել և շորերը փոխել: Այս բոլորը անելու ժամանակ պէտք է կրել ռետինէ ձեռնոցներ, որովհետեւ սպիրտի տիֆային անցնում են ոչ միայն փսսուած, այլ և առողջ կաշուի միջոցով:

Նկարագրած հիւանդութեան բժշկութեան համար չեն աւելացնում և ոչ մի խօսք, որովհետեւ հիւանդութիւնների բժշկութեամբ միայն բժիշկները պիտի պարապեն, իսկ հասարակութեան անհրաժեշտ է գիտենալ, թէ ամեն մի հիւանդութիւն ինչպէս է փոխանցուած, որպէս զի ըստ այնմ էլ կարելի լինի պաշտպանուել:

Բժ. Ա. Տէր Յովհաննիսեան

Գեղարուեստ

Լողում է հոգիս քո յայնացքներում
Հրծում է ութիմս խոր հիացմունքով.
Փառաքանում ես ինձ քո նրբերում,
Եւ հպարտ եմ ես այժմ՝ քեզանով:

Աստղերը նազով ժպտում են վրաս,
Հազուք երկնքի անհուն քարձուներից.
Դու նրկում ես որպէս մի նրազ,
Հիսուած աստղերի լուսեղէն ցոլքից:

Հազվադր երկնքով քարանձ է անցնում
Հրեղէն փայլով ծիծղուն աստղների.
Յայտնում ես դու սրտիս խորանում,
Գնդ հայնացքներով քո ծով-աչքերի:

Տիգրան Տէրունի

Տարեգիր Կ. Հ. Բ. Ընկ.

Յօդուած գաղթականների շնորհակալութեամբ ստացանք բժիշկ Նարիմանեանից 100 ա., Կործնից, Տրուբնիկից և Միլերից 5 ա.:

ՀԱՅԿ. ԿԵՆՏ. ԿՈՄԻՏԷ

Օգոստոսի 15-ին կայացաւ Հայկ. Կենտ. Կոմիտէի հերթական նիստը, նախագահութեամբ պ. Ս. Յարութիւնեանի, ուր և դան զեկույցութիւն և արուեցին հետեւեալ որոշումները.—

1) պ. Նախագահը զեկույց, որ Կոմիտէի կարգադրութեամբ Ալաշկերտի որբանոցը տեղափոխուել է առժամանակ Ալէքսանդրապոլ. որոշեց անմիջապէս կարգադրել Զաւալ-Օղիի որբանոցային շինութիւնները և Ալաշկերտի որբանոցի որբերը տեղափոխել այնտեղ:

2) Գաղթ. Գլխ. Խորհրդի պորձադիր Կոմիտէն յայտնել և առանձին պրութեամբ Կոմիտէիս, որ փախստականներին տրուող նպաստի չափը չէ աւելացուելու, այլ մնալու է նոյնը:

Որոշուեց այդ գրութեան պատճէնը անմիջապէս ուղարկել Կոմիտէիս գաւառական լիազօրներին ի գիտութիւն:

3) պ. Նախագահը զեկույց, որ հարկաւոր է տեղա կամ դաւառական քաղաքներից մէկում բաց անել յատկապէս ծեր և աշխատանքի անընդունակ գաղթականների համար մի անկեղանոց, ըստ որում հարկաւոր է կազմել ու մշակել մի նախահաշիւ ներկայացնելու Գաղթ. Գործ. Խորհրդին ի հաստատութիւն՝ ստանալու պետական միջոցներից նիւթական անվագութիւն:

Նախատեսուած է անկեղանոցը կազմել չուրջ 65—70 գաղթականների համար:

4) պ. Ս. Յարութիւնեանը յայտնեց ժողովին իբրեւ լուր, որ Անդրկովկասեան Առանձին Կոմիտէում—Կոմիտարիատ, պ. Մ. Պապաշանեանի նախագահութեամբ գումարուել է մի նիստ, որ զբաղուել է ինվալիդ զինուորների ընտանիքներին ապահովելու խնդրով:

Նիստին հրաւիրուած էին բոլոր հասարակական հիմնարկութեանց ներկայացուցիչները, ինչպէս և զինուորական մարմիններից:

Առաջիկա ժողովը դեռ վերջնական որոշման չի հանգել, կազմուել և ընտրուել է ժողովականներից մի զործադիր մարմին—բւրօ, առաջիմ հարկաւոր տեղեկութիւններ հաւաքելու համար, թէ Կովկասի մի վայրերում որքան նպատակայարմար է բաց անել աշխատանքի տներ, ինվալիդների և նրանց ընտանիքների համար, ինչպէս և արհեստանոց-գործոցներ շափահատ երեխաների համար:

Առաջադրելով վերոյիշեալ խնդիրը ժողովին պ. Նախագահը խնդրեց որոշել, թէ արդեօք Ընկերութիւնը կարճ է մասնակցութիւն ցոյց տալ այդ զեկույցիկ ձեռնարկութեան մէջ, ըստ որում ժողովը ընդառաջ գնալով պ. Նախագահի առաջարկին՝ միաձայն որոշեց ակտիւ մասնակցութիւն ցոյց տալ այդ գործին:

—Տրապիզոնից հայր Մելեանը հեռագրում է, որ նորանոր գաղթականներ են գալիս Տրապիզոն—Օրդուից, երէկ այնտեղ են հասել դարձեալ 50 հոգի:

ՊԱՐՆԵԱՌՈՒՄԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ ՊԵՏ. ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՎ

Մարիդամիչից տեղական պահեստի կառավարիչը մեզ հեռագրում է, որ Էրզրումի, Բայրուքթի, Մամախաթունի, Երզն.

կայի, Մուշի և Մանազկերտի շրջաններում սով է տիրում: Նոյն-
պիտի տեղեկություններ են ստացուել նաև Նոր-Բայազետի, Վանի,
Ալաշկերտի, Ղամաղլուի և ուրիշ շրջաններից:

Յուլիս ամսում ստացուած ալիւրը հազիւ մի ամիս բուսա-
կանութիւն տուեց ծայր աստիճանի յուսահատ գաղթականու-
թեան պէտքերին, այնպէս որ օգոստոսի սկզբներում շատ քիչ
բացառութեամբ պահեստներում ալիւրի պաշարը բոլորովին
վերջացել էր:

Օգոստոս ամսում գաղթականների դրութիւնը կրիտիքա-
կան է զգուշ և մօտիկ ապագայի հեռանկարը միանգամայն ան-
մխիթարական պիտի համարել:

Գաղթականների պէտքերին յատկացրած ամսական 167
վազոն ալիւրից օգոստոսի 1-ից մինչև այժմ, երկու շաբաթուայ
ընթացքում, ստացուած է ընդամենը 5 վազոն: Ըստ ստացուած
տեղեկութեանց և տեղեւորած ճշմարտման՝ պէտք է ասել, որ
կարելի է յոյս տածել աւելին ստանալու: 200 հազարից աւելի
մերկ և քաղցած գաղթականութեան ալիւրի այդ ստացուած
քանակը նոյնքան ոչնչութիւն պիտի համարել, որքան կաթիլը
ծովում:

Թիֆլիսի նահանգական պարենաւորման կոմիտէն հացի
ճշմարտմամբ թեթևացնելու համար ձեռնարկել է հացը փոխարի-
նել մօտ օրերս ստացուելիք գետնախնձորով: Նոյն նպատակն է
ունեցել և Ընկերութիւնս գաղթականների վերաբերմամբ, որ-
պիսի նպատակով դեռ երկու շաբաթ առաջ Ախալցխա ուղար-
կուած է Ընկերութեանս լիազօրը գաւառում գետնախնձոր գնե-
լու: Վերջինս մեղ տեղեկացնում է, որ արդէն 5 վազոնի չափ
գետնախնձոր գնուած է և կանխավճարները տուած և թէ մտա-
դրութիւն կայ գնել 10 վազոն ևս: Դնուած գետնախնձորը գա-
ւառից արտահանելու համար պահանջուած է Թիֆլիսի նահան-
գական պարենաւորման կոմիտէի թոյլտուութիւնը, ուստի այդ
առթիւ միջնորդութիւն է յարուցուած պարենաւորման կոմիտէի
առաջ և պէտք է հա տաւ յոյս տածել: Եր նահանգական պարե-
նաւորման կոմիտէն Կարկաւոր թոյլտուութիւնը պիտի տայ, քանի
որ ուրիշ միջոց չկայ հարկւր հազարաւոր գաղթականութեանը
զաժան սովի ճիւղաններից փրկելու:

Պէտք է նոյն յոյսը տածել և Դանձակի նահանգական պա-
րենաւորման կոմիտէի վրայ, որտեղ Ընկերութիւնս մտադրու-
թիւն ունի ցորեն և գարի գնելու:

Ըստ ստացուած տեղեկութեանց այդ նահանգում ցորենի
և գարու բերքը այս տարի բաւարար է. չնայած գները թանկ
են, օրինակ՝ ցորենի պուրը 15 ու է: Տեղական ժողովուրդը շու-
կայում ցորեն և գարի գնելու պէտք չունի, իսկ աւելորդ պա-
շարը, որ շուկայ պիտի հանուի՝ որպէս զի զա յընկնի շահագոր-
ծողների ձեռքը. նահանգական կոմիտէն, աչքի առաջ ունենալով
Ընկերութեանս նպատակը, առաւելութիւն պիտի տայ նրան:

Քրոնիկոն

Գաղթ. գործի խորհրդի գործադիր կոմիտէն յայտնել է Հ.
Կ. կոմիտէի խորհրդին, որ փախստականներին տրուող նպաստի
չափը չէ աւելացուելու, այլ մնալու է նոյնը:

— Սարիգամիշի գաղթ. պահեստի կառավարիչ Քոթանջեա-
նը Կ. Հ. Բ. ընկ. կից պետ. պարենաւորման բաժանմունքին հե-
ռագրում է, որ ալիւրի մեծ կարիք կայ՝ Բասէնի, Էրզրումի, Բա-
յազիտի, Մամախաթունի, Երզնկայի, Մուշի և Մանազկերտի
շրջաններում: Խնդրում են անյապազ փոխակ ուղարկել 40 վա-
զոն ալիւր, այնպէս սովամահութեան դէպքերը անխուսափելի
են:

— Թիֆլիսի նահանգի ժողովրդական դպրոցների ուսուցիչ-
ների կենտրոնական վարչութիւնը իր ճիւղերից տեղեկութիւն է
ստացել, որ եթէ սեպտեմբերից յիշեալ դպրոցների դասատունե-
րի ունեւորները 60 ու. չբարձրացուի 100 ուրու, նրանք չեն
պաշտօնավարելու:

— Քաղ. Մ. նուիրաբերութեան բաժանմունքին կից բացուել
է կուլտ.-լուսաւորութիւն տարածող գրասենեակ, որի նպատակն
է բանակին գրականութիւն հայթայթել:

— Համաձայն երկրագործ. մինիստր Չերնովի կարգադրու-
թեան, ամսիս 20-ին բաղաջուակատարուելու է երկաթեայ և ու-
րիշ թիթեղեայ կտորտանքների հանգանակութիւն, երկրագոր-
ծական գործիքներ պատրաստելու նպատակով:

— Գետական միջոցներով պահուող Կ. Հ. Բ. ընկ. փախստա-
կանների պարենաւորման բաժանմունքի Քարուանսարայի պարե-
նաւորման պահեստի կառավարիչ Արմենակ Գափամանեանը իւ-
րացնելով բաժանմունքին պատկանող 2,050 ու. յայտնել է, որ
իրը թէ անյայտ շարագործներ յարձակուի են իրեն վրայ և կո-
ղպտել: Բարեգործ. ընկ. Խորհուրդը քննութիւն կատարելով ե-
կել է այն եզրակացութեան, որ յիշեալ գումարը իւրացրել է
ինքը, Գափամանեանը, որի դէմ խորհուրդը դատ է սկսել:

— Նոյն բաժանմունքի Ղարանյուզի (Նոր Բայազետի գաւ.)
պահեստապետ իրաւաբանական ճիւղի ուսանող Ալէքսանդր Ղա-
բայեանը իր տնօրէնութեան տակ եղած փախստ. պար. պահես-
տի գումարներից իւրացրել է 2,000 ու. և անյայտացել: Բարեգ.
ընկ. Խորհրդին յաջողուել է նրան ձերբակալել տալ Թիֆլիսում
և միլիցիայի միջոցով շտապով ուղարկել Նոր-Բայազետի քննիչի
մօտ:

— Կովկասեան 23-րդ դնդի հայ զինուորները հեռագրում են
Անդրկովկասեան Առանձին Կոմիտէին և զինուորական շտաբին,
որ միջոցներ ձեռք առնի պաշտպանելու երկրում աւազակութիւն-
ների ենթարկուած իրենց ընտանիքներին:

— Թիֆլիսի Քաղ. Դումայի գործերը ընթանում են խիստ
զանգաղ. նիւտերին լինում են կուսակցական վիճաբանութիւն-
ներ: Սոց.-դեմոկրատների ֆրակցիան իրեն համարում է տէր և
տնօրէն բաղաքի գործերին, չի ընդունում միւս ֆրակցիաների
համեմատական արժէքը և օրինական տեղ չի տալիս նրանց գոր-
ծունէութեան:

—Ստացանք Ա—Դօ-ի Վեհ ղեկավար Վասպուրականում գիրքը, էջ՝ 488, գիրք՝ 5 ու։ Ստացանք՝ Ախալցխայում հրատարակուող «Շարժում», Արմաիրում հրատարակուող «Կարիք» թերթերը։

Համաշխարհային պատերազմը

Ռուսաց արևմտեան ճակատում վերջին շաբաթուայ ընթացքում կարևոր ռազմական փոփոխութիւն չի կատարուել։ Տեղի էին ունենում ուժգին հրաձգութիւն և առաջապահների մանր ընդհարումներ։ Գերմանացիք ուզում են պատռել Ռիգայի գիծը՝ Պետրոգրադին մօտենալու համար, բայց ստացուած տեղեկութիւնների համաձայն չպիտի յաջողի իրենց ծրագիրը ի կատար ածել։ Գնն. Բրուսիլովը յայտնել է, որ եթէ ռուս բանակը դիպրիպլինայի տակ գրուի, նա կարող պիտի լինի փոքր ժամանակում թշնամուն վանել հայրենի հողից, որովհետեւ ռուս բանակը թէ բանակով և թէ ռազմամթերքի կողմից բարձր է թըշնամուց։

Ռումանական ճակատում կատաղի բնոյթ է ստացել ճակատամարտը։ Այս ճակատի թշնամու զօրամասերի հրամանատար Մակէնզէնը ուժեղ ջանք է թափում կոտրել ռումանո-ռուս բազի ոյժը և առաջ անցնել Բեսարաբիայում։ Օկնինի ուղղութեամբ, օգոստոսի 15-ին թշնամին սկսեց յամառ յարձակում, կռիւն տևեց ամբողջ օրը փոռադարձ յաջողութեամբ։ Ֆոկչանի ուղղութեամբ նոյն օրը թշնամին սկսեց յարձակուել Մուշտի մեր գիրքերի վրայ։ Մեր զօրամասերից մէկը չցանկանալով հարկաւոր գիմադրութիւն ցոյց տալ թշնամուն, անկարգ կերպով փախուստի մատնուեց։ Ամբողջ օրը թշնամին առաջ եկաւ և անցաւ Իրշտիտ-Սու-Վարնիցա Ծիտեշնեշտի-Չէօսլիանիշտ գիծը։

Կովկասեան ճակատում։ Այս ճակատի վրայ կռիւները ըսկըսում են կամաց կամաց կենդանութիւն ստանալ։ Թիւրքական զօրամասերը քայքայուած են ամեն տեսակէտից և թոյլ գիմադրութիւն են ցոյց տալիս։ Սև ծովի ափին ռուս զօրամասերը առաջանում են Օրդուի ուղղութեամբ։ Մուշի շրջանում մանր կռիւներ են տեղի ունենում։

Արիտանական ճակատում։ ըստ օգոստոսի 10-ի և 12-ի հաղորդագրութեան, բրիտանացիք առաջ են ընթանում Լանսից հարաւ-արևմուտք։ Իպրի շրջանում, Լանգեմարկից արևելք։ Թըշնամու գրոհները յետ են մղուած։ Ինվերմոյի անտառներում կռիւն շարունակուած է։ Թշնամու կորուստները մեծ են։

Ջինուորական վարչութեան տեղեկութիւններից երևում է, որ մարտի 27-ից մինչև օգոստոսի 9-ը գաշնակից բանակը գերի է վերցրել 167,780 հոգի, իսկ պատերազմի սկզբից՝ միայն բրիտանացիք գերի են առել 192,213 հոգի, փոխարէնը տալով 50,500 հոգի։

Փրանսական ճակատում։ Շամպանիայում ֆրանսիացիք աջողութեամբ ուժակոծում են թշնամու դիրքերը։ Մաասի ափին վերցրած զերինների թիւը հասնում է 450 հոգու։ Ըստ օգոստոսի

13-ի հաղորդագրութեան, ֆրանսիացիք առաջ են շարժուել Կալիֆորնիայի և Բիանկուրի գծով։

Իտալական ճակատում։ ըստ օգոստոսի 10-ի հաղորդագրութեան, իտալացիք ունեցել են նոր յաջողութիւններ, գերիների թիւը հասնում է 500 սպայի և 20,000 զինուորի։ Ելուած են 60 թնդանոթ և շատ զնդացիներ։ Իտալական դրօշակը ծածանում է Մոնտե-Սանտոյի լեռնագագաթին։ Օգոստոսի 13-ին իտալացիները բռնեցին նաև 3000 գերի և պատռեցին թշնամու գիծը։

Խմբագիր՝ ՍԱՄՍՈՆ ՅԱՐՈՒԹԻՆԵԱՆ

Հրատ. Կ. Տ. Բ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Յայտարարութիւններ

Կովկասի Հայոց Բարեգործ. Ընկ. գարոցների համար հարկաւոր է ՏԵՍՈՒՉ։ Պայմանների մասին գիմել Ընկեր. գրասենեակը.

Абасъ-Абадская, № 7.

3-1

Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկ. նպաստով պատուաւ դարցոցների համար հարկաւոր են

ՈՒՍՈՒՑԻՉ-ՈՒՍՈՒՑԶՈՒՀԻՆԵՐ

ցանկացողները պէտք է գիմեն գրասենեակ. Արաս.Արաթեան հրատ. № 7:

Հայկ. Կենտ. Կոմիտէի հովանաւորութեան տակ գտնուող որբանոցների համար հարկաւոր են միջնակարգ կրթութեամբ հմուտ փորձաւոր կառավարչուհիներ եւ կառավարիչներ։ Ցանկացողները թող գիմեն Կոմիտէի գրասենեակը. Абасъ-Абадская, 7.

ԿԸ ՓՆՏՈՒՄ

Երկու երիտասարդներու համար մէկ կամ երկու տնակ, կահաւորուած կամ առանց կահաւորման գոհացուցիչ վճարում կը լինի։ Դիմել՝ տպագրութեան շրջան, Դիմեցողիչէսկայիա, № 1, Կիւղէլեանին։

Тип. «СЛОВО» Гимназическая ул. № 1